

siunčiama tik el. paštu

PASTABOS SVARSTOMIEMS AZARTINIŲ LOŠIMŲ IR SUSIJUSIŲ ĮSTATYMŲ PROJEKTAMS

Nacionalinė lošimų ir žaidimų verslo asociacija, veiklą vykdanči nuo 1994 metų ir savo ekspertinius siūlymus grindžianti ilgamete brandžių Vakarų Europos valstybių reguliavimo patirtimi, naujausiomis jų teisėkūros idėjomis bei mokslo tyrimais, ne kartą kreipėsi į Seimo Biudžeto ir finansų komitetą, yra nurodžiusi esmines lošimo paslaugų¹ teisinio reguliavimo ir parlamentinės kontrolės klaidas, dėl kurių valstybė ir visuomenė patyrė ir iki šiol patiria didžiulę ekonominę, finansinę ir socialinę žalą (žr. 2022-04-11, 2022-10-13, 2023-01-17, 2023-06-19 ir kitus raštus). Nė į vieną iš šių raštų nebuvo sulaukta argumentuotų atsakymų, nurodytos problemos neišnagrinėtos, valstybės patiriama žala ignoruojama. Atviros diskusijos nebuvimas ir net sąmoningas jos vengimas **yra akivaizdi šios 2020-2024 metų Seimo kadencijos valdančiosios daugumos klaida ir tiesioginė politinė atsakomybė**. Skuba, su kuria vyksta esminių pokyčių teisėkūra Seime, neturi analogų civilizuotų valstybių teisėkūroje, negali būti argumentuojama laiko įsigilinti trūkumu.

Asociacija teikia šias pastabas 2024-06-12 dieną komitete planuojamiems svarstyti įstatymo projektams Nr. XIVP-3843, XIVP-3393 ir XIVP-3529.

Dėl įstatymo projekto Nr. XIVP-3843 („dėl FM gairių“)

Pastabos 1 ir 3 straipsniams:

- Siūloma įtvirtinti tik 2 valstybės politikos principus, abu jie susieti su „valstybės kontrole“. Taip įstatymo **tikslas formuojamas ne per galutinį rezultatą (pavyzdžiui, „lošimo vartojimo mažinimą“, o per tarpinę priemonę, kuri negarantuos teigiamų pasekmių**.
- Valstybės politikos formavimas tik per šią „kontrolės“ prizmę yra klaidingas ir neatitinka modernaus požiūrio į lošimo paslaugas kaip kontroliuojamos rizikos pramonės šaką. Apie tai, jog lošimo paslaugų rinka turi būti suprantama kaip valdomų rizikų, tačiau suminę naudą valstybei kurianti ekonominė veikla, plačiai kalbama įvairiuose užsienio šaltiniuose. Net ir Lietuvoje savo 2022 metais apgintoje daktaro disertacijoje duomenis yra atskleidusi Greta Genelienė, iki tol dirbusi Seimo Biudžeto ir finansų komitete (Genelienė 2022)².
- SIŪLYMAS:**
 - šiuos įstatymo straipsnius būtina performuluoti kaip „valstybės politikos principus“;
 - kaip pagrindinį ir šiandien svarbiausią valstybės politikos principą būtina išskirti „lošimo paslaugų vartojimo mažinimą“, t.y. kiekybiškai pamatuojamas nuosekliai mažėjančias gyventojų išlaidas lošimo veiklai, o „prieinamumas“ turėtų likti tik šalutinis faktorius (ypač, žinant nuotolinių lošimų neribotą pasiekiamumą).

Pastabos 7 straipsniui:

- Įstatymu siūloma sukurti naujo lygio atsakingo lošimo sistemą, kuri būtų taikoma tik azartinių lošimų paslaugoms. Šiandien **loterijos (ypač – nuotolinės loterijos) yra tapusios tiesiogine**

¹ Pagal ES teisę „lošimo paslaugas“ apima ir Lietuvos teisėje naudojamą sąvoką „azartiniai lošimai“, ir „loterijos“.

² Greta Genelienė, Azartinių lošimų sektoriaus poveikio Europos šalių ekonominei gerovei vertinimas, Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2022.

azartinių lošimų alternatyva. Pavyzdžiui, šiuo metu nuotoliniu būdu galima įsigyti „loterijos bilietą“ už 20 eurų (ir gauti atsakymą dėl laimėjimo vos per kelias sekundes), kas iš esmės prilygintina rizikingiausiajam kazino lygio lošimui. Todėl šie **atsakingo lošimo principai turi būti taikomi ir loterijos paslaugų tiekėjams.**

5. Tokia situacija susiklostė dėl to, jog Lietuvoje naudojamos „azartinių lošimų“ ir „loterijų“ sąvokos nėra suderintos su ES teise. Projekte tęsiama ydinga ilgametė Lietuvos teisėkūros praktika, kai ignoruojama akivaizdi tikrovė, jog modernioje visuomenėje lošimų paslaugos suprantamos kaip visų rūšių lošimai – įskaitant tiek Lietuvos Respublikos Azartinių lošimų įstatymu, tiek Loterijų įstatymu reguliuojamas lošimo paslaugas. Tokia nuostata įtvirtinta dar 2011 metais Europos Komisijos patvirtintoje Žaliojoje knygoje „Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“³, kurios 15 psl. įtvirtinta, jog „*Lošimų paslaugos – tai bet kurios paslaugos, kurios apima pinigų sumos statymą sėkmės žaidimuose, įskaitant loterijas ir lažybų sandorius, ir yra teikiamos fiziniu arba nuotoliniu būdu elektroninėmis priemonėmis atskiru paslaugų gavėjo prašymu.* Būtent tokia samprata ir apibrėžimu seniai turėjo vadovautis Lietuvos įstatymų leidėjai, tačiau iki šiol nesivadovauja.
6. **SIŪLYMAS:**
 - a. papildyti šį straipsnį nuostata, kad jame „*nurodytos pareigos taikomos ir visiems Lietuvoje veikiantiems loterijų organizatoriams.*“

Pastabos 7 straipsniui:

7. Projektu siūloma, jog lošimus organizuojančios bendrovės privalo nusistatyti procedūras dėl lošimo sumos ir laiko. Nors pati riboto lošimo sumos ir laiko idėja iš esmės sveikintina ir atitinka modernią lošimų rizikos kontrolės idėją (būtent ja remiasi ir Lietuvoje įteisinta B lošimo automatų kategorija, kurioje numatyti riboti statymai ir laimėjimai, ilgesnė vieno lošimo ciklo trukmė), tačiau projekte siūloma šią priemonę naudoti tik tada, kai to pageidauja pats lošėjas.
8. Tuo **Finansų ministerija bene pirmą kartą per daugiau nei 20 metų pripažino, ką NLŽVA pagal brandžių Vakarų Europos valstybių patirtį akcentavo dar nuo pat 2001 metų**, t.y. lošimų legalizavimo pradžios, kad **didžiausi statymo, laimėjimo dydžiai, vieno lošimo ciklo trukmė turi įtakos vartotojo išlaidoms bei azarto pojūčiui.**
9. Iš Projekte formuluojamų siūlymų įpareigoti lošėjus nustatyti savo lošimo limitus (dienos, savaitės, ir mėnesio papildymo pinigų sumos ribas, didžiausią vieno statymo sumą, taip pat sumą, kurią gali statyti vieno nenutraukiamo lošimo metu) darytina akivaizdi išvada, jog žemų limitų lošimai esminės žalos lošėjams nedaro.
10. Projekte **trūksta esminės informacijos – kurios lošimo paslaugų rūšys laikytinos didžiausio pavojaus šaltiniais, o kurios mažo.** Iš to, kad Projekte nenagrinėjama nuotolinių loterijų daroma žala (o jų parametrai – vienkartinis maksimalus statymas iki 20€, o laimėjimai gali būti skaičiuojami dešimtimis milijonų €), galima daryti išvada, jog ši lošimo paslaugų rūšis laikoma nežalinga lošėjams. Todėl daryti logiška išvada, kad analogiško ir mažesnio pavojingumo lošimo rūšys ir jų organizatoriai taip pat turėtų būti atleisti nuo Projektu nustatomų naujų pareigų, nes jos nėra tikslingos, nes atitinkamos lošimo paslaugų rūšys (pavyzdžiui, bingo, totalizatorius, B kategorijos lošimai ir pan.) nekelia esminės grėsmės lošėjams. Tačiau projekto rengėjai Vakarų valstybių patirtį bei vietos realijas šiuo aspektu ignoruoja.
11. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Respublikos **Vyriausybė savo 2024-06-05 Nutarimo Nr. 432 1.1 punkte tiesiogiai pripažino, jog „[...] atsižvelgiant į tai, kad lažybų azartiškumas mažesnis, t. y. laiko tarpas tarp atlikto statymo ir rezultato yra ilgesnis nei kitų lošimų metu [...]“.** Kitaip tariant, Vyriausybė oficialiai konstatavo, jog atskiros lošimo paslaugos skiriasi savo azartiškumu, o jį lemia konkretūs lošimo paslaugos požymiai (pavyzdžiui, statymo ir laimėjimo dydžiai, lošimo ciklo trukmė, kaupiamasis fondas ir pan.).
12. Vartotojo savarankiškai pasirenkamų statymų ir limitų idėja nėra nauja, nes ir dabar lošėjas pats nusistato, kaip jam lošti. Pavyzdžiui, neribotų statymų lošimuose (A kategorijos, stalo ir kt.)

³ Europos Komisija, Žalioji knyga „Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“, Briuselis, 2011.

valstybė leidžia lošėjui pačiam pasirinkti statymo dydį. Net ir ribotų statymų lošimuose yra tam tikra pasirinkimo laisvė (pavyzdžiui, B kategorijos lošimų automatuose statymas gali būti nuo 0,1 iki 0,5 €).

13. Tačiau idėja, jog organizatorius apribojimą turi taikyti tik jau pastebėjęs galimai probleminio lošimo požymius, yra ginčytina. Nes pats pripažinimas, jog lošėjui reikia prašyti organizatoriaus daryti tokius veiksmus, reiškia, jog lošėjas galimai turi problemų dėl savo elgesio arba yra pakeliui į tokią būklę. Tokiu atveju siūlymas tokiam asmeniui toliau leisti tęsti lošimą (ypač – neribotų lošimų aplinkoje) yra neatsakingas.
14. Pažymėtina, jog **prevencinis būdas išvengti tokios dviprasmiškos situacijos yra pamatinis lošimo paslaugų rūšių atskyrimas ir jų veiklos sąlygų diferencijavimas, o atskirais atvejais – ir uždraudimas**. Pavyzdžiui, Lietuvoje atskirų nuotolinių lošimų rūšių statymų dydžiai yra didesni (pavyzdžiui, gali būti ir keli šimtai ar net tūkstančiai eurų) už B kategorijos lošimo automatuose teoriškai įmanomą maksimalų laimėjimo dydį (dabar ši maksimali riba yra 100€). Įstatymų leidėjas sąmoningai (siekdamas valdyti riziką) yra leidęs teikti skirtingos socialinės rizikos lošimų paslaugas, numatęs skirtingas jų veiklos sąlygas, prieinamumą ir pan. Todėl ribotų statymų ir laimėjimų lošimai (pavyzdžiui, tiražinės loterijos, bingo, totalizatorius, B kategorijos lošimai ir kt.) ir yra sisteminė priemonė, užtikrinanti galimybę ir tenkinti šios pramogos paklausą, ir kartu apsauganti nuo perteklinių rizikų, galimo probleminio elgesio.
15. **SIŪLYMAS:**
 - a. Įtvirtinti, jog lošimų organizatorius, nustatęs galimai probleminio lošimo požymius, savo iniciatyva apriboja atitinkamo lošėjo prieigą ir suspenduoja jo galimybę lošti iki kol jo sveikatos būklę patikrins kompetentingi psichologai ir/ar medikai;
 - b. Pasinaudoti naujausia Vokietijos patirtimi (naujas įstatymas *Glücksspielstaatsvertrag 2021* arba *GlüStV 2021* įsigaliojo 2021-07-01, o juo siekiama apriboti nuotolinių paslaugų azartiškumą, išsaugoti rinkos struktūrą) ir įstatymu uždrausti nuotoliniu būdu organizuoti didžiausios socialinės rizikos gyvus stalo lošimus, o A kategorijos lošimo automatams įvesti apribojimus, jog nuotoliniu būdu maksimalus statymo dydis gali būti 1 €, vieno lošimo ciklo trukmė ne trumpesnė nei 3 sekundės, o maksimalus mėnesinis lošėjo depozitas, t.y. suma, kurią lošėjas gali įnešti į savo sąskaitą (per visus licencijuotus operatorius) yra 1 000 €.

Pastabos 19 ir 20 straipsniams:

16. Projekto 19-20 straipsniuose siūloma LPT suteikti daugiau galių teisinio reguliavimo formavimo ir įgyvendinimo kontrolės srityse. Tačiau **lieka neaišku, kaip**, tokiam siūlymui pritarus, **pasiskirstys atsakomybė už šią veiklą tarp Finansų ministerijos ir Lošimų priežiūros tarnybos**. Nes iki šiol valstybės politikos formavimas ir buvo išskirtinė Finansų ministerijos prerogatyva (žr. FM įstatų 8.2.1. ir 8.2.3. punktus).
17. Dar svarbiau, jog nesuprantama, kaip LPT užtikrins, kad jos teisėkūros funkcijos nepateks į interesų konflikto situaciją su įstatymų įgyvendinimo ir priežiūros funkcijomis.
18. **SIŪLYMAS:**
 - a. Atsisakyti 19-20 straipsnių, palikti dabartinį reguliavimą, pagal kurį valstybės politiką formuoja Finansų ministerija, o ją įgyvendina ir prižiūri Lošimų priežiūros tarnyba.

Pastabos 21 ir 22 straipsniams:

19. Projekte siūlomi baudų dydžiai ir jų skyrimo tvarka neatitinka nusižengimų esmės ir masto, neįvertinta esama finansinė azartinius lošimus organizuojančių bendrovių būklė (veiklos pelningumas ir objektyvios galimybės mokėti tokio dydžio baudas), neatsižvelgta į protingumo bei proporcingumo kriterijus. Tuo pat metu **LPT pakanka Azartinių lošimų įstatyme numatytų poveikio priemonių (pavyzdžiui, įspėjimas dėl licencijos stabdymo, licencijos galiojimo sustabdymas, licencijos panaikinimas, leidimo panaikinimas ir kt.)**. Todėl siūlymas šias priemones ignoruoti, o viską suvesti į itin didelių procentine išraiška skaičiuojamų

baudų didinimą atskleidžia Lošimų priežiūros tarnybos negebėjimą efektyviai vykdyti pagrindinę savo funkciją.

20. Šiuo metu Azartinių lošimų įstatyme nustatyti šie baudų dydžiai:

- a. ALĮ 29² straipsnio 1 dalyje nustatytas galimas skirti baudos už atitinkamų įstatymo nuostatų pažeidimus dydis yra nuo 0,1 iki 1 procento praėjusių kalendorinių metų bendrųjų metinių pajamų (nuo sumos, gautos iš lošėjų statomų sumų atėmus lošėjams faktiškai išmokėtų laimėjimų sumą), bet ne mažiau kaip 6 000 eurų ir ne daugiau kaip 25 000 eurų už pirmą pažeidimą,
- b. ir nuo 0,5 iki 3 procentų praėjusių kalendorinių metų bendrųjų metinių pajamų, bet ne mažiau kaip 12 000 eurų ir ne daugiau kaip 50 000 eurų už pakartotinį per vienus metus padarytą pažeidimą.
- c. ALĮ 29² straipsnio 3 dalyje nustatytas galimas skirti baudos už atitinkamų įstatymo nuostatų pažeidimus dydis yra nuo 0,1 iki 0,5 procento praėjusių kalendorinių metų bendrųjų metinių pajamų bet ne mažiau kaip 6 000 eurų ir ne daugiau kaip 15 000 eurų už pirmą pažeidimą,
- d. ir nuo 0,5 iki 1 procento praėjusių kalendorinių metų bendrųjų metinių pajamų, bet ne mažiau kaip 10 000 eurų ir ne daugiau kaip 30 000 eurų už pakartotinį per vienus metus padarytą pažeidimą.

21. Projekto Aiškinamajame rašte, apeliuojant į pavienį atvejį (vienos bendrovės pavyzdžiu), paneigiant nekaltumo prezumpcijos principus (daugeliu atvejų teismai dar nepriėmė sprendimų dėl LPT nustatytų pažeidimų bei skirtų baudų pagrįstumo ir teisėtumo), subjektyviai preizumuojama ir teigiama, jog „*bendrovėms skiriamos baudos lošimų organizatorių neatgraso nuo pažeidimų darymo dėl nustatytų baudų lubų. Net ir didžiausia galima skirti bauda neatrodo reikšminga lyginant su bendrovių generuojamomis bendrosiomis pajamomis. Didžiausia galima skirti bauda yra lygi bendrovės vienos dienos bendrosioms pajamoms (skaičiuojant nuo visų bendrovių 2023 m. bendrųjų pajamų vidurkio). Atitinkamai, kai kurios bendrovės yra linkusios daryti pasikartojančius pažeidimus.*“

22. Projektu siūlomi baudos dydžiai:

- a. ALĮ 29² straipsnio 1 dalyje už atitinkamų įstatymo nuostatų pažeidimus nustatomas baudos dydis lygus 5 procentams praėjusių kalendorinių metų bendrųjų metinių pajamų (nuo sumos, gautos iš lošėjų statomų sumų atėmus lošėjams faktiškai išmokėtų laimėjimų sumą), kas preliminariais skaičiavimais bendrovei vidutiniškai sudarys apie 500 tūkst. eurų už vieną pažeidimą. O už pakartotinį pažeidimą nustatomas baudos dydis lygus 10 procentams praėjusių kalendorinių metų bendrųjų metinių pajamų (nuo sumos, gautos iš lošėjų statomų sumų atėmus lošėjams faktiškai išmokėtų laimėjimų sumą), kas preliminariais skaičiavimais bendrovei vidutiniškai sudarys apie 1 mln. eurų už vieną pažeidimą.
- b. Akivaizdu, jog siūlomi baudos dydžiai neatitinka protingumo, proporcingumo bei diferencijuoto požiūrio kriterijų.
- c. Pažymėtina, jog net Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas nenumato tokio dydžio baudų finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiems subjektams, juolab nenustatant baudų už skirtingo sunkumo pažeidimus skyrimo „žirklių“ (t.y. nuo-iki). Analogišką situaciją pamatysime apžvelgę Konkurencijos įstatyme nustatytų baudų dydžius bei išnagrinėję jų taikymo mechanizmą.

23. **SIŪLYMAS:**

- a. Siūlome nekeisti šiuo metu nustatytų baudų skyrimo dydžių mechanizmo, nes daugumoje padarytų pažeidimų atvejų jie yra susiję su ALĮ esančiais dviprasmiškumais ar atskirų teisinio reguliavimo nuostatų įgyvendinimo neaiškumais (jų taikymo interpretacijomis), kuriuos Priežiūros tarnyba bando išsiaiškinti teismuose.
- b. Nusprendus baudų didinimo neatsisakyti, baudų dydžiai turi būti susieti su realiais atskirų lošimo paslaugų teikėjų pelningumo rodikliais, nes vienokią baudą, išreikštą procentais nuo bendrųjų veiklos pajamų (GGR), gali sumokėti tik didžiulės pelno maržos paslaugų tiekėjai. Mažos pelno maržos (pavyzdžiui, antžeminių ribotų statymų lošimų organizatoriai) ar nuostolingai dirbančios bendrovės tokių baudų sumokėti neišgalės.

Pagal siūlomą Projektą gali susidaryti situacija, kai dėl netyčinio pažeidimo (pavyzdžiui, sugedo vaizdo kamera) būtų skirtas nepamatuoti didelė bauda, kuri galimai sužlugdys bendrovę ir privers nutraukti veiklą. Tuo pat metu išnykus ribotų statymų lošimo paslaugų tiekėjams ar net sektoriams rinkoje liktų dominuoti didžiausios socialinės rizikos (ir kartu – didžiausio pelningumo) neribotų statymų ir laimėjimų lošimo paslaugų organizatoriai. O tai prieštarauja visuomenės interesui ir jau aukščiau minėtam įstatymo tikslui mažinti lošimo paslaugų vartojimą.

Pastabos projekto Aiškinamajam raštui:

24. Projekto Aiškinamasis raštas yra deklaratyvus ir nepateikia mokslo duomenimis pagrįstų išvadų apie itin didelį probleminių lošimų paplitimą Lietuvoje. **Nepateikiama duomenų, kurie pagrįstų, jog dabartinė probleminio lošimo paplitimo Lietuvoje situacija yra ydinga ir reikalauja esminių teisinio reguliavimo pokyčių**, kuriuos siūlo projekto rengėjai.
25. Lietuvoje pagal pripažintas tarptautines metodikas vykdyti trys mokslo prasme validūs probleminio lošimo paplitimo tyrimai (lošimo paslaugų teikėjų finansuoti 2017 ir 2022 metų tęstiniai MRU tyrimai^{4 5} bei SAM finansuotas 2023 metų „Vilnius Tech“ tyrimas⁶) pateikiamos išvados konstatuoja, kad Lietuvoje probleminio lošimo mastas yra panašus su kitų Europos valstybių ir nėra niekuo išskirtinis.
 - a. 2022 metais MRU vykdytame tęsiniame tyrime konstatuota, kad padėtis šiek tiek keičiasi negatyvia linkme, tačiau kol kas nėra objektyvių duomenų, kurie leistų teigti, jog situacija yra grėsminga ar iš esmės skiriasi nuo daugelio Europos valstybių rodiklių.
 - b. Pažymėtina, jog nei FM, nei LPT nėra užsakę ir finansavę nei vieno moksliniu požiūriu validaus probleminių lošimų paplitimo tyrimo. Priešingai, buvo apsiribojama mokslo požiūriu nevalidžiais „unikaliais lietuviškais“ klausimynais, jų pagrindu daromos visuomenės nuomonės apklausos, neatitinkančios specifinių reikalavimų, keliamų priklausomybių tyrimams. Būtent todėl tokių duomenų naudojimas negali būti pagrindu inicijuoti esminius teisėkūros pokyčius.
 - c. Aiškinamajame rašte pateikiami duomenys apie savanoriškos atsiribojimo nuo lošimų programos prašymų skaičių yra klaidinantys, nes negali būti naudojami kaip situaciją apibūdinanti objektyvi statistika. Tai ne kartą yra pažymėję žymiausi mokslininkai, nagrinėję savanoriškų savikontrolės sistemų ir probleminio lošimo padėties sąsajas (pavyzdžiui, Mark Griffiths – Nottingham Trent universiteto psichologijos profesorius, kurio darbai yra cituojami ir Aiškinamajame rašte). Moksliniai tyrimai vienareikšmiai neigiamai vertina manipuliacijas, kai savanoriškos prašymų neleisti lošti sistemos pateikiamos kaip probleminio lošimo paplitimo rodiklis (Griffiths 2016)⁷.
 - d. Dar svarbiau, jog pati LPT pripažįsta, kad Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registro prašymai nėra tikrinami ir validuojami medicinos specialistų – t.y. prašymus pateikiančių asmenų informacija nėra objektyviai verifikuojama. LPT savo korespondencijoje su NLŽVA 2023 metais yra pripažinusi, jog dabartinė Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registro Nuostatų redakcija (p. 14.17-14.19) neleidžia kaupti pakankamų duomenų apie atskirų lošimo paslaugų rūšių pavojingumo lygį, nes duomenis apie faktiškai vartotas lošimo paslaugas, jų vietas ir prašymų parašymo priežastis duomenų teikėjai teikia arba neteikia savo nuožiūra.

⁴ Gediminas Navaitis, Azartas: lošimai, lažybos ir loterijos, Vilnius, 2018.

⁵ Gediminas Navaitis, Valdonė Indrašienė, Violeta Jegelevičienė, Odeta Merfeldaitė, Romas Prakapas, Asta Railienė, Lošimų paslaugų paplitimas Lietuvoje, Vilnius, 2023.

⁶ Neringa Vilkaitė-Vaitonė, Renata Korsakienė, Laima Jesevičiūtė-Ufartienė, Paulius Šumakaris, Lietuvos gyventojų loterijų ir azartinių lošimų paplitimo bei dalyvavimo tyrimas, Mokslinio tyrimo ataskaita, Vilnius, 2023.

⁷ Mark Griffiths, Michael Auer, Should voluntary “self exclusion” by gamblers be used as a proxy measure for problem gambling?, Addiction Medicine & Therapy, 2016, DOI: 10.15406/mojamt.2016.02.00019.

- e. Tai, jog pavieniai probleminių lošėjų atvejai negali būti pagrindas inicijuoti esminius teisėkūros pokyčius, sujungtose bylose C-316/07, C-358/07–C-360/07, C-409/07 ir C-410/07⁸ yra konstatavęs ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.
- f. Oficiali Lietuvos sveikatos apsaugos sistemos statistika (žr. SAM, HI duomenis) rodo, kad patologinio lošimo (svarbu, jog tai nėra probleminio lošimo mastą iliustruojantis duomuo) atvejų skaičius laikytinas kaip itin reta liga.
26. Projekto Aiškinamajame rašte **nėra pagrįsta, kodėl ir kaip siūlomos priemonės iš tiesų padės problemų patiriantiems lošėjams**. Nėra aišku, koku pagrindu autoriai teigia, jog šios priemonės kaip tik ir yra šiuo metu Lietuvoje problemų patiriančių lošėjų problemų priežastis:
- Pažymėtina, kad projektu siūlomos lošimų prieinamumo mažinimo priemonės iš esmės jau yra pilnai realizuotos Lietuvos antžeminių lošimo paslaugų atveju. Galiojantys Azartinių lošimų ir Loterijų įstatymai numato daugybinius ribojimus, kur ir kada gali būti steigiamos lošimo paslaugų vietos, kas į jas gali patekti ir pan. Todėl siūlomi ribojimai išties tikslingi ir reikalingi nuotolinių lošimo paslaugų atvejais, tačiau yra didele dalimi pertekliniai antžeminių lošimo vietų atvejais ir būtų tik perteklinė administracinė bei finansinė našta šių lošimo vietų valdytojams.
 - Tai patvirtina ir Projekto Aiškinamajame rašte cituojamos Europos Komisijos Rekomendacijos. Net dokumento pavadinime aiškiai nurodyta, jog jos taikomos „internetinių lošimų paslaugų“ atveju. Tai racionalu, nes antžeminiams lošimams atsakingai organizuojant veiklą yra taikomos kitokio pobūdžio prevencinės priemonės.
27. Aiškinamojo rašto 5 punkte be jokių argumentų konstatuojama, jog priėmus Projektą neigiamų pasekmių nenumatoma. Akivaizdu, kad naujos pareigos, o ypač – nauji baudų dydžiai iš esmės kelia klausimą dėl atskirų lošimo paslaugų rūšių veiklos tęstinumo. Net atsitiktinės klaidos kaina veiklą vykdančioms lošimų organizatoriams bus per didelė, todėl reikšminga jų dalis gali nuspręsti veiklą nutraukti. Ši perspektyva nėra aptarta, o jos **neigiamas poveikis šalies ūkiui neįvertintas, nors tai pagal teisėkūros procesų gerąją praktiką turėjo būti privalomai padaryta**. Projekto Aiškinamojo rašto 6 punkte be jokių argumentų konstatuojama, jog Projektas neigiamos įtakos korupcijai neturės. Kaip Specialiųjų tyrimų tarnyba yra ne kartą konstatavusi, ydingas ir neaiškus atskirų reikalavimų formulavimas (pavyzdžiui, Projekto atveju atskiri straipsniai dėl baudų dydžių ir jų skyrimo tvarkos) automatiškai kelia korupcijos riziką, nes kontroliuojančių institucijų pareigūnai neturės objektyvių pagrindų sprendimams priimti, o turės subjektyviai vertinti atskiras situacijas. Dar svarbiau, kad tokie neaiškumai susiję su baudų dydžių nustatymais, kur vienu ar kitu aplinkybių pripažinimas lengvinančiomis/sunkinančiomis (nors aiškaus ir objektyvaus sąrašo nėra) lems daugiataūkstantines baudas, skaičiuojamas net milijonais eurų.
28. **SIŪLYMAS:**
- Gražinti projektą tobulinti ir pareikalauti, kad Finansų ministerija remtųsi validžiais mokslo tyrimais, o ne manipuliacinėmis visuomenės nuomonės apklausomis.
 - Rekomenduoti Finansų ministerijai inicijuoti Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registro Nuostatų pakeitimą, kuris leistų kaupti išsamius duomenis apie prašymus teikiančius asmenis – jų lošimo įpročius, dažniausias lošimo rūšis ir formas, vietas, intensyvumą ir mastą, kitas aplinkybes.
 - Gražinti projektą tobulinti ir pareikalauti, kad Finansų ministerija pagrįstų, kokie duomenys liudija, jog siūlomos priemonės nėra perteklinės ir pasikartojančios antžeminių lošimo paslaugų atvejais.
 - Gražinti projektą tobulinti ir pareikalauti, kad Finansų ministerija įvertintų ir išnagrinėtų visas galimas neigiamas įstatymo pasekmes, ypač atsižvelgdama į Specialiųjų tyrimų tarnybos rekomendacijas.

⁸ ESTT 2010 m. rugsėjo 8 d. sprendimas Markus Stoß (C316/07), Avalon ServiceOnlineDienste GmbH (C409/07), Olaf Amadeus Wilhelm Happel (C410/07) prieš Wetteraukreis ir Kulpa AutomatenService Asperg GmbH (C358/07), SOBO Sport & Entertainment GmbH (C359/07), Andreas Kunert (C360/07) prieš Land BadenWürttemberg.

Dėl įstatymo projekto Nr. XIVP-3393 („dėl minimalaus amžiaus“)

Pastabos 1 ir 2 straipsniams:

29. Įstatymu siūloma sukurti naujo lygio amžiaus barjerą, kuris būtų taikomas tik azartinių lošimų paslaugoms. Šiandien **loterijos (ypač – nuotolinės loterijos) yra tapusios visiška analogiška lošimo paslaugų alternatyva**. Pavyzdžiui, šiuo metu nuotoliniu būdu galima įsigyti „loterijos bilietą“ už 20 eurų (ir gauti atsakymą dėl laimėjimo vos per kelias sekundes), kas iš esmės prilygintina rizikingiausiajam kazino lygio lošimui. Todėl šis **amžiaus barjeras turėtų būti taikomas ir loterijos paslaugų tiekėjams bei vartotojams**.
30. Tokia situacija susiklostė dėl to, jog Lietuvoje naudojamos „azartinių lošimų“ ir „loterijų“ sąvokos nėra suderintos ES teise. Projekte tęsiama ydinga ilgametė Lietuvos teisėkūros praktika, kai ignoruojama akivaizdi tikrovė, jog modernioje visuomenėje lošimų paslaugos suprantamos kaip visų rūšių lošimai – įskaitant tiek Lietuvos Respublikos Azartinių lošimų įstatymu, tiek Loterijų įstatymu reguliuojamas lošimo paslaugas. Tokia nuostata įtvirtinta dar 2011 metais Europos Komisijos patvirtintoje Žaliojoje knygoje „Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“⁹, kurios 15 psl. įtvirtinta, jog „*Lošimų paslaugos – tai bet kurios paslaugos, kurios apima pinigų sumos statymą sėkmės žaidimuose, įskaitant loterijas ir lažybų sandorius, ir yra teikiamos fiziniu arba nuotoliniu būdu elektroninėmis priemonėmis atskiru paslaugų gavėjo prašymu*“. Būtent tokia samprata ir apibrėžimu seniai turėjo vadovautis Lietuvos įstatymų leidėjai, tačiau iki šiol nesivadovauja.
31. **SIŪLYMAS:**
- a. papildyti šį straipsnį nuostata, kad jame „*Nurodytas 21 metų limitas taikomas ir visiems Lietuvoje veikiantiems loterijų organizatoriams. Draudžiama loterijos bilietų pardavimo vietas steigti erdvėse, kur gali patekti jaunesni asmenys.*“.
 - b. atitinkamai turi būti pakoreguota ir Loterijų įstatymo 28 straipsnio 7 dalis.

Pastabos 1-3 straipsniams:

32. Nuosaičių lošimo paslaugų **uždraudimas** lažybų punktuose, totalizatoriuose, bingo ir B kategorijos automatų salonuose **18-20 metų amžiaus grupės vartotojams būtų unikali praktika tarp ES valstybių narių, nes tokių pavyzdžių daugiau nėra**.
33. Aukščiau 24-25 punktuose išdėstyti argumentai, kodėl mokslo tyrimai vienareikšmiai neigiamai vertina manipuliacijas, kai savanoriškos prašymų neleisti lošti sistemos pateikiamos kaip probleminio lošimo paplitimo rodiklis. Pati Lošimų priežiūros tarnyba pripažįsta, kad registro prašymai nėra tikrinami ir validuojami medicinos specialistų.
34. Neturint mokslo duomenų dėl tokio pokyčio būtinumo siūlymas padidinti minimalaus amžiaus ribą nuo 18 iki 21 metų būtų esminis žmogaus teisių pažeidimas. ES valstybėse aukštesni 21/23/25 metų barjerai yra nustatyti tik didžiausios socialinės rizikos (neribotų statymų) kazino lošimams (A kategorijos automatų ir stalo lošimams).
35. Projekto Aiškinamajame rašte pateikti argumentai prieštarauja mokslo tyrimų išvadoms:
- a. Lietuvoje vykdyti moksliniai tyrimai (MRU, Vilnius Tech) problemą mato 30-39 metų vyrų grupėje: „*[..] Probleminių lošėjų pagal DSM-5-TR kriterijus daugiau yra tarp nesusituokusių, gaunančių aukštesnes pajamas, 30-39 metų vyrų. [..]*“¹⁰. Moksliniai tyrimai rodo, kad problema formuojasi pirmą kartą pradėjus lošti arba iki 15, arba po 23 metų amžiaus. Palyginamieji priklausomybės alkoholiui tyrimai patvirtina, kad problema – ankstyva, iki 12-15 metų amžiaus įgyta pirmo alkoholio vartojimo patirtis.
36. **SIŪLYMAS:**
- a. Gražinti projektą tobulinti ir pareikalauti, kad įstatymo projekto autoriai remtųsi validžiais mokslo tyrimais, o ne manipuliacinėmis visuomenės nuomonės apklausomis.

⁹ Europos Komisija, Žalioji knyga „Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“, Briuselis, 2011.

¹⁰ Navaitis G., Indrašienė V., Jegelevičienė V., Merfeldaitė O., Prakapas R., Railienė A., Lošimų paslaugų paplitimas Lietuvoje (Monografija), p. 202, 2022.

Dėl įstatymo projekto Nr. XIVP-3529 („dėl specialiojo mokesčio bazės“)

Pastabos 1 straipsniui:

37. Siūlymas pakeisti specialiojo mokesčio bazę į statymų sumą yra **akivaizdžiai lošimo paslaugų organizavimo ir matematikos principams prieštaraujantis siūlymas**, kurį įgyvendinus dalies lošimo paslaugų teikimas turėtų būti nutrauktas nedelsiant.
38. **SIŪLYMAS:**
- a. Projektą atmesti.

Pastabos G.Skaistės pasiūlymui:

39. Gintarės Skaistės **pasiūlymas prieštarauja teisinės technikos taisyklėms** (*pasiūlymu įstatymo projektui negali būti teikiamas siūlymas keisti kitą, įstatymo projekte nesiūlytą keisti įstatymo straipsnį, tokiu atveju turi būti registruojamas atskiras įstatymo projektas*) ir todėl turi būti paliktas nenagrinėtas. Pasiūlymu Seimo narė siūlo keisti įstatymo 5 straipsnį, kai įstatymo projekte siūlyta keisti tik 4 straipsnį.
40. LPT paskelbtos lošimo organizatorių 2023 metų finansinės atskaitomybės rodo, kad 2023 metais iš 12-os rinkoje veikiančių azartinių lošimų organizatorių:
- a. 3 bendrovės veikė nuostolingai:
 - i. „Nesė“ (-588 tūkst. €)
 - ii. „BalticBet“ (-415 tūkst. €)
 - iii. „Novogaming Vilnius“ (-306 tūkst. €)
 - b. 5 bendrovės veikė su 2-8% pelno marža:
 - i. „Limonas“ (2,41% pelno marža – 111 tūkst. € pelno)
 - ii. „Party Casino“ (2,93% pelno marža – 18 tūkst. € pelno)
 - iii. „Tornado“ (VSGA) (3,52% pelno marža – 321 tūkst. € pelno)
 - iv. „Unigames“ (6,65% pelno marža – 562 tūkst. € pelno)
 - v. „Tete-a-tete“ kazino (8,28% pelno marža – 1 917 tūkst. € pelno)
 - c. 3 bendrovės veikė su 17-20% pelno marža:
 - i. „Lošimų strateginė grupė“ (Betsafe) (17,42% pelno marža – 3 383 tūkst. € pelno)
 - ii. „Amber gaming“ (7bet) (19,53% pelno marža – 2 655 tūkst. € pelno)
 - iii. „Olympic Casino Group Baltija“ (20,74% pelno marža – 8 163 tūkst. € pelno)
 - d. 1 bendrovė veikė su 54% pelno marža:
 - i. „Top Sport“ (54,03% pelno marža – 52 169 tūkst. € pelno)
41. Kitas svarbus **bendrovių veiklos skirtumas – tai jų kaštų struktūra**. Pavyzdžiui, nuotolinių lošimų organizatoriai turi apie iš esmės fiksuotus kaštus (nuotolinių lošimų platformas). Būtent todėl, augant jų pajamoms ir didėjant rinkos daliai, pelnas auga geometrine progresija. Kitaip yra antžeminių lošimų organizatorių išlaidomis, kurios yra tiesiogiai susijusios su lošimo vietų skaičiumi (kiekvienoje aritmetiškai didėjant darbo užmokesčio, patalpų nuomos ir priežiūros, įrangos aptarnavimo ir kitiems kaštams). Todėl jų pelningumas nuosekliai mažėja.
42. Trečias **skirtumas – tai galimybė lanksčiai keisti paslaugos kainą**. Jeigu neribotų statymų lošimo paslaugos ir loterijos gali savo nuožiūra formuoti kainodarą, tai kai kuriose lošimo paslaugų rūšyse (pavyzdžiui, B kategorijos lošimuose) paslaugos kaina (statymo dydis) yra įtvirtinta įstatymu ir nebuvo keista nuo 2015 metų. Augant kaštams lanksčios kainodaros bendrovės gali prisitaikyti prie situacijos keldamos paslaugos kainą (tas taikytina tiek azartiniams lošimams, tiek loterijoms), tačiau įstatyme fiksuotų kainų paslaugos tokios galimybės neturi.
43. Finansų ministrės **Gintarės Skaistės siūlymas padidinti mokesčio tarifą „visiems rinkos dalyviams vienodai“ reikštų kone pusei bendrovių labai realią bankroto riziką**. Juo labiau, kad kiti šiuo metu svarstomi ALĮ pakeitimai reikalaus itin didelių kapitalo investicijų, o reklamos uždraudimas bei be realaus pagrindimo bandymas antžeminiams lažybų punkтам ir B kategorijos automatams kelti amžiaus cenzą nuo 18 iki 21 metų reikšmingai sumažins veiklos

- pajamas. Dėl visų šitų iniciatyvų neišvengiamas ne „deklaruojamų“ problemų sprendimas, o rinkos stambėjimas kelių nuotolinių lošimų organizatorių naudai ir galutinis lažybų punktu, totalizatorių, bingo ir B kategorijos automatais salonų išnykimas, kurio tendencijos už kelis paskutinius metus stebimos, o jau matomos 2023 metų bendrovių finansinėse ataskaitose.
44. Tuo pačiu toks **Finansų ministrės Gintarės Skaistės pasiūlymas yra tiesiogiai naudingas rinkoje dominuojančioms trims bendrovėms, kurios kartu uždirba apie 94% viso rinkos pelno**, nes dominuoja nuotolinių lošimų sektoriuje. Neišvengiamai bankrutavus arba susitraukus nuosaikių lošimo rūšių sektoriams, minėti rinkoje dominuojantys subjektai palengva sėkmingai perims šią rinkos dalį ir to sąskaita kompensuos padidėjusio specialiojo lošimų mokesčio bei kitą naujų veiklos barjerų kaštų našą. Dėl šios aplinkybės Gintarės Skaistės pasiūlymas turi būti įvertintas antikorupcinio požiūriu kaip tiesiogiai ignoruojantis padėtį rinkoje ir proteguojantis dominuojančias joje bendroves.
45. Atskirai paminėtina, jog Finansų ministrės **Gintarės Skaistės pasiūlymas, jeigu įgyvendintas, padarytų itin neigiamą įtaką tiems lošimo paslaugų rinkos sektoriams, kuriuose dirba didžiausia dalis darbuotojų** (t.y. antžeminių ribotų statymų organizatoriams). Todėl pasiūlymo deklaracija apie neva papildomus 4 mln. eurų pajamų grįžtų bumerangu, nes dėl neigiamo poveikio bankrutuotų arba iš esmės sumažintų veiklą didelė dalis rinkos dalyvių. Tai esminis pasiūlymo trūkumas, nes nėra įvertinta neigiamas poveikis.
46. Dėl milžiniško kai kurių nuotolinių lošimų bendrovių pelningumo dabar veikianti šio sektoriaus apmokestinimo sistema savo paskirties jau nebeatlieka, veikia neefektyviai ir neužtikrina socialinio teisingumo. Dėl to valstybės biudžetas negauna milžiniškų sumų. Tokią netoleruotiną situaciją būtina kuo greičiau keisti.
47. **SIŪLYMAS:**
- Gintarės Skaistės pasiūlymą atmesti dėl teisinės technikos klaidų.
 - Kreiptis į Specialiųjų tyrimų tarnybą su prašymu įvertinti Gintarės Skaistės pasiūlymą antikorupcinio požiūriu.
 - Pasiūlyti Finansų ministerijai peržiūrėti atskirų bendrovių veiklos tęstinumo galimybes ir pasiūlyti koreguoti jų apmokestinimo našą, siekiant išsaugoti konkurenciją rinkoje ir nesuformuoti jos pagal galimai monopoliumi virtusių loterijų rinką.
 - Atsižvelgti į NLŽVA dar 2023-06-19 raštą, kuriuo kreiptasi į Finansų ministeriją, Seimo BFK ir SRDK su siūlymu imtis priemonių dėl dalies lošimo paslaugų tiekėjų kaupiamo milžiniško dydžio viršpelnio gražinimo valstybei ir visuomenei. Būtent šiame rašte pasiūlytas Vakarų Europos valstybėse taikomas progresinis lošimų apmokestinimo modelis ir turėtų būti privaloma tvarka bei kuo greičiau parengtas ir svarstomas. Nes tik jo pagalba galima subalansuoti padėtį rinkoje.
 - Pavesti Finansų ministerijai įvertinti, kurių pareigūnų neatsakingumas lėmė, jog nebuvo analizuojamas perteklinis pelno kaupimasis atskirose nuotolinių lošimų bendrovėse, kodėl ir kas lėmė, kad laiku nebuvo reaguota į NLŽVA siūlymus įvesti progresinio apmokestinimo modelį.

APIBENDRINTAS SIŪLYMAS:

- Daugybinės pastabos visiems įstatymų projektams rodo bendrą sisteminių reguliavimo trūkumą ir signalizuoja apie būtinybę iš esmės peržiūrėti lošimo paslaugų teisinį reguliavimą, jo rengimo, svarstymo ir priėmimo procedūras.
- Tą įmanoma atlikti tik išgilinus, nuosekliai ir sistemiškai įvardinant pagrindines problemas, nustatant valstybės politikos principus ir formuojant adekvačius reguliavimo mechanizmus – tam būtina suburti plačią Darbo grupę, kurioje būtų atstovaujamos visos suinteresuotos visuomenės grupės, būtų nustatytas mokslo duomenų prioritetas ir rėmimasis moderniu viešojo administravimo požiūriu į lošimo paslaugų reguliavimą.

Nacionalinės lošimų ir žaidimų verslo asociacijos prezidentas

Liutauras Ulevičius

Nacionalinės lošimų ir žaidimų verslo asociacijos valdybos pirmininkas

Samoilas Kacas